

A turizmus válságjelenségei

Szerkesztette:

Szalai Katalin – Michalkó Gábor – Rátz Tamara

Kodolányi János Egyetem
CSFK Földrajztudományi Intézet
Magyar Földrajzi Társaság
Székesfehérvár–Budapest, 2023

Növekedés és terjeszkedés, avagy a természetjárás a világjárvány alatt

*Benkhard Borbála*¹

Bevezetés

2019 decemberében egy olyan esemény kezdődött, amely eddig sosem látott módon volt hatással a turizmusra világszerte. Egy világjárvány alatt hiába valósul meg a turizmus három alapfeltétele, a motiváció, a diszkrecionális jövedelem és a szabadidő, a kereslet mégis korlátozza a szabad mozgás lehetősége. A SARS-Cov-2 által okozott világjárvány kapcsán a vakcinák kifejlesztését megelőzően hozott intézkedések középpontjában a higiéniai szabályok betartása, valamint a fizikai távolságtartás állt. A koronavírus-fertőzés elleni védekezés részeként az önkéntes elkülönülés mellett a távolságtartást jogszabályok is előírták. A Magyarországon 2020. március 28-án eredetileg két hétre elrendelt, majd meghosszabbított kijárási korlátozás² 2020. május folyamán szűnt meg fokozatosan. A lakhely elhagyására 2020. március–május között csak alapos indokkal kerülhetett sor, amely többek között egyéni szabadidős sporttevékenység, szabadidős célú gyalogos közlekedés lehetett külterületen, valamint a települések belterületén³. A vendéglátóhelyek, szálláshelyek, turisztikai látványosságok bezárása, kulturális és szabadidős tevékenységek korlátozása, valamint a lakosság bezártság érzése miatt a szabadtéri, szabadon látogatható területek jelentettek menekvést. 2020 májusától az újranyitás is a vidéki, illetve a szabadtéri turisztikai attrakciók látogatottságát erősítette. A második hullámban, 2020. november 11-től ismét bezártak a turisztikai létesítmények. Ebben a tanulmányban a pandémia időszakában a természetjárás nyújtotta lehetőségek vizsgálatára kerül sor.

1. A természetjárás sajátosságai a járvány előtt

A járvány előtt a természetélmény, az úgynevezett zöld élmény keresése, megtapasztalása volt az emberek elsődleges motivációja arra, hogy kimenjenek a természetbe (Düll–Dósa 2005). Emellett sokaknál jelentős szerepet játszott a Maslow-féle hierarchia csúcsát képező önmegvalósítás vágya (Kotler 2004, Sütő et al. 2011), valamint a szépség kereséséhez vezető esztétikai igény és a tudás, a megismerés iránti vágy (Mill–Morrison 1985).

1 egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem, benkhard.borbala@science.unideb.hu

2 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet és 95/2020. (IV. 9.) Korm. rendelet

3 71/2020. (III. 27.) Korm. rend. 5.§

A természetjárást a magyar szakirodalom az (egyébként fogalmilag nehezen lehatárolható) aktív turizmushoz sorolja (Csapó–Remenyik 2011, Sulyok–Magyar 2014), ráadásul az aktív üdülési formák közül ezt övezi a legnagyobb érdeklődés a 2010-es Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia rangsora szerint (és csak ezt követi a kerékpározás, a vízi turizmus, a lovaglás). Az aktív turizmus kialakulásához elengedhetetlen a megfelelő turisztikai infra- és/vagy szuprastruktúra, ugyanakkor a gyalogos természetjárás infrastruktúra igénye alacsonyabb, mint más turizmuságaknak (Magyar Turisztikai Hivatal 2005). Ezért a hazai természetjárás erősödése a motivációk (és az utóbbi évek fejlesztései) mellett az alábbi két tényezőnek köszönhető (Benkhard 2018b):

- a desztináció, pontosabban a tevékenység színtere könnyen megközelíthető (nincsenek meghódíthatatlan hegycsúcsaink, áthatolhatatlan erdősegeink),
- a természetjárás nem igényel különösebb képzettséget (komolyabb fizikai erőnlétet) és felszerelést.

A motiváció (természetélmény keresése) mellett az előzőek is hozzájárulnak ahhoz a jelenséghez, hogy a természetjárás során, a benne részt vevő turisták körében az alapinfrastruktúra használatán kívül gyakran nem kerül sor áru vagy szolgáltatás vásárlására. Ez a jellemző, valamint az az adottság, hogy a hegyvidéki területeinken a domborzat és a vegetáció megbízhatatlanná teszi a cellainformációkat, összességében ennek a turistatípusnak a regisztrálhatatlanságát eredményezi, és végső soron ez a tevékenység a látthatatlan turizmus témakörébe tartozik (Benkhard 2018a). A belépőjegyvásárlás nélkül látogatható területek forgalmát az erdőgazdaságok többnyire a kilátókban elhelyezett látogatószámlálóberendezések alapján igyekeznek megbecsülni, amelyek azonban nem feltétlenül alkalmasak nagyobb területek forgalmának megállapítására (Benkhard 2020). Mindebből következően a tényleges természetjárókra vonatkozóan kevés szakirodalom, kevés adat áll rendelkezésünkre. Emiatt ezen látogatói szegmens gazdasági befolyását alábecsülik (pedig más turisztikai termékekkel való összefüggése, szinergikus hatása és egészségügyi szerepe is jelentős), kevés esetben válnak a kutatások célcsoportjává.

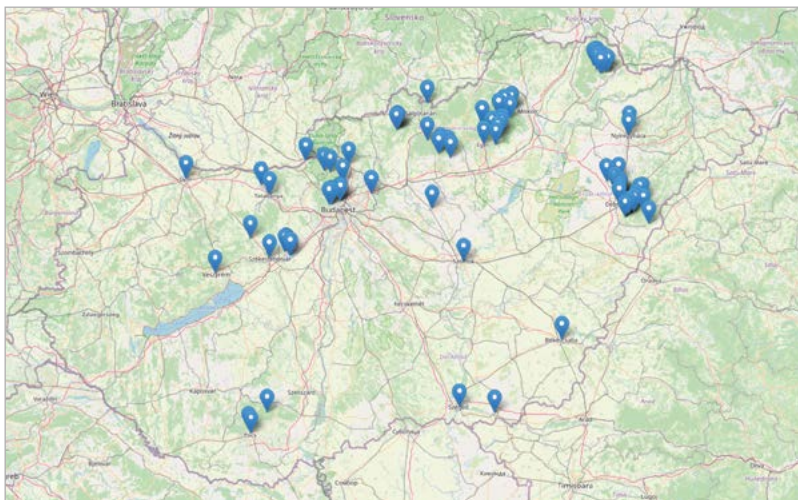
A Magyar nyelv értelmező szótárának első kiadása (Bárczi–Ország 1959) szerint a természetjárás kapcsán főleg városban lakó személyekre jellemző tevékenységről (kirándulásról, sportól) van szó. A ritkaságszámba menő kutatások egyikének (Halassy 2007) eredményei alapján a természetjárásban részt vevők jellemzői: fiatalok, érettségizettek, nem nyugdíjas inaktívok, nagyvárosban élők; Dél-Dunántúl, Közép- és Észak-Magyarország lakosai. Csapó és Remenyik (2011) marketingszemponútú megközelítésében a természetjárásban minden társadalmi réteg érintett, de leginkább a 40-49 év közöttiek, a közép-és felsőfokú végzettséggel rendelkezők.

Az alacsony infrastruktúra igény nem vonatkozik az alapinfrastruktúrára, hiszen a célterület megközelítését lehetővé tevő közút, közösségi közlekedés, illetve parkoló a természetjárók számára is szükséges. Talán még ennél is fontosabb azonban a számukra kialakított, jelzett turistautak rendszere, amelyről a többség nem szokott letérni (Benkhard 2018a). Ezek az 1890-es évektől segítik a hazai természetjárást (Sulyok–Magyar 2014) és ma már több mint 11000 km hosszúságban hálózák be a természeti területeket. Az

élményszerzést, valamint a több napos kirándulások során felmerült igényeket egyre több szolgáltatás, egyre szélesebb kínálat segíti, a vezetett túráktól kezdve a kirándulóokra fókuszált pihenő- és szálláshelyek soráig. Több program és pályázat támogatja ezt a célt, például nemzeti parkok bemutatóhelyeinek fejlesztése GINOP keretében, Bejárható Magyarország Program, erdei vasutak fejlesztése, a Téry Ödön Nemzeti Turistaház Fejlesztési Program⁴. Ezek mellett a Magyar Természetjáró Szövetség koordinálásában 2020 szeptember végéig országsszerte számos helyen fejlesztették az erdei infrastruktúrát a természetjárás feltételeinek javítása érdekében (a Széchenyi2020 Program keretében elnyert VEKOP és GINOP pályázatoknak köszönhetően⁵).

A természetjárók legfontosabb (és sok esetben egyetlen) infrastruktúra-igényét jelentő jelzett turistautakon különböző típusú szervezett, de nem vezetett túrák is tehetőek, amelyek egyre kedveltebbek Magyarországon:

- A tájfutással ellentétben rögzített útvonalon futó, előre meghatározott pontokat érintő, hosszútávú túramozgalmak közül a legismertebb az 1952 óta teljesíthető Országos Kék Túra (továbbiakban OKT).
- Vonzó közösségi eseményt jelentenek az általában évente egyszer megrendezésre kerülő teljesítménytúrák (melyek közül az 1981-ben megrendezett Kinizsi 100 volt az első). A teljesítménytúrák kitűzött időpontjában, szintidőn belül kell teljesíteniük a résztvevőknek a kijelölt útvonalat. A teljesítménytúrák és túratávok száma dinamikusan nőtt az elmúlt évtizedekben: 2008 és 2016 között több, mint kétszeresére (Ferenczi 2017).

1. ábra A GeoGo alkalmazással teljesíthető instant túrák helyszínei 2022 márciusában
Forrás: <https://opentrails.hu/mainmap>

4 <http://magyarnemzetiparkok.hu/rolunk/palyazatok-fejlesztések/> és <https://aofk.hu/nemzeti-aktiv-turisztikai-strategia-2030/> (Utolsó letöltés: 2022. március 24.)

5 <http://projekt.mtsz.org/index.html> (Utolsó letöltés: 2022. március 27.)

- Az OKT-hoz hasonlóan tetszés szerinti időpontban (egyéni), azonban a teljesítménytúrákhoz hasonlóan szintidőn belül, ellenőrzőpontok felkeresésével teljesítendő rögzített útvonalúak, az úgynevezett instant túrák⁶ 2013-ban jelentek meg Magyarországon és számuk fokozatosan növekszik⁷ (1. ábra).

2. A turizmusban tapasztalható néhány válságjelenségről röviden

Nemzetközi és hazai kutatások is arra a megállapításra jutottak, hogy – mivel a modern kor embere számára az utazás alapszükségletté vált (Lengyel 2004, Lew et al. 2008) – amint lehetett (a járvány terjedésének megállítását célzó korlátozások enyhülésével) az emberek újra útnak indultak. Az utazások jellemzői azonban mások lettek: közelebbi úti célok felé irányultak (Csóka et al. 2021, Felkai 2021) és megváltoztak az igénybe vett közlekedési eszközök fajtái is (Csapó–Törőcsik 2020, Raffay 2020, Végi et al. 2020, Li et al. 2021).

A kijárási korlátozások az egészséges személyek körében is társadalmi és pszichés megterheléssel járnak (Gössling et al. 2021), így érthető az igény a szabad, természetes tér iránt. Az első hullám alatt azonban a bezártság elől menekülő (többnyire nagyvárosi) lakosságot több helyen sem látták szívesen: a Balaton partján néhány település – részlegesen vagy teljesen – kizárta a turistákat⁸, különösen a húsvéti hétvégén szigorítottak sokan⁹, de a fővároshoz közeli, kedvelt pilisi célpontok is azt kérték, hogy a turisták maradjanak otthon. A 2020. májusi enyhítések értelmében¹⁰ viszont a „vidék kinyit, Budapest zárva marad”, így a tiltásnak, parkolóhelyek lezárásának többé már nem volt joga.

Az újrainyitást követően a belföldi turizmus megerősödése érthető következmény (és támogatott folyamat), ugyanakkor az otthon falai közül legalább 1 éjszakára való kimozdulás (Kundi 2021) nem minden esetben tud megvalósulni. Ugyanis a szálláshelyek egy része már az első korlátozás alkalmával megszüntette a működését a visszamondott foglalások miatt (Soós–Várhelyi 2021, KSH 2022), és többen 2021-ben sem nyitottak ki (2. ábra).

A korlátozások enyhítésével az újra kinyitó, különböző szálláshely-típusok közül a belföldiek és a külföldiek elővigyázatosságból egyaránt azokat választották, amelyek nyitott térben és saját, hozott felszereléssel (sátor, lakókocsi) vehetőek igénybe. A magya-

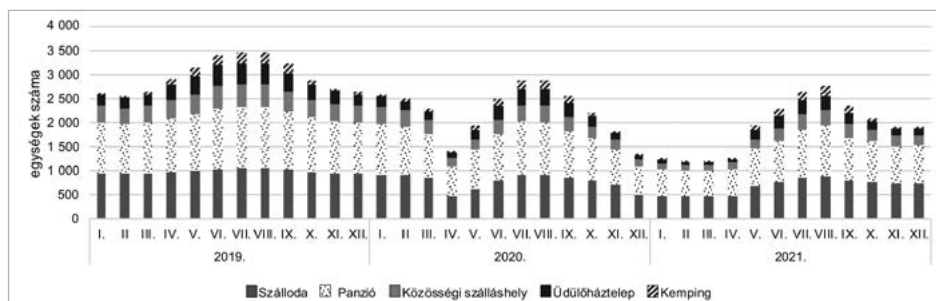
6 instant túra: tetszőleges időpontban, egyéni, de előre meghatározott útvonalon, szintidőre, ellenőrzőpontok felkeresését igazolva teljesíthető túra.

7 <https://opentrails.hu/> <https://itrail.hu/#> és www.instantturalak.hu (Utolsó letöltés: 2022. március 24.)

8 https://www.balatontipp.hu/balaton_i_hirek/tilalmak-virus-idejen-a-balatonnal-a-teljes-lezarastol-az-onkorlatozasig/ (letöltve: 2022. március 24.)

9 <https://turizmus.com/desztinaciok/holloko-szentendre-szarvas-tokaj-velence-mindenki-ma-radjon-otthon-husvetkor-is-1169550> (letöltve: 2022. március 24.)

10 Magyar Közlöny 96. 2020.04.30.

2. ábra A működő egységek számának változása 2019-2021 között

Forrás: KSH adatbázis

rok körében a panziók és üdülőlázak népszerűbbek voltak ugyan a kempingezésnél, de a korlátozások lazításával néhány hónap alatt a kempingek esetében is kompenzálták a bevételek elmaradását (Állami Számvevőszék 2021).

A rövidebb távolság a kijárási korlátozás alatt nem egyszerűen a belföldi utazás térnyerését vonta maga után (Behringer et al. 2021, Felkai 2021), hanem a lakóhelyhez minél közelebb eső, egy nap alatt megvalósítható utazások egyeduralmához vezetett.

Mindezen eredmények tükrében nem meglepő, hogy az emberek számára összességében a megoldást a természeti területekre irányuló utazások, a szabadban végzett fizikai aktivitás jelentette, ami közben nem sérül meg az elsődleges szempont, az (egészségügyi) biztonság sem. Behringer és szerzőtársai (2021) a természetjárás, az egészségmegőrzés, a sporttevékenységek és a spirituális megújulás motiváló erejének növekedését figyelték meg a kutatásuk során. Azok körében, akik a korlátozások alatt is igyekeztek megőrizni a fizikai állapotukat, főleg a futás és a kerékpározás arányának növekedését írták le (Gósi 2020) a járvány előtti időszakhoz képest (futás 53,5%-ról 57,7%-ra, kerékpározás 22,6%-ról 26,8%-ra nőtt). A kerékpáreladások jól használható statisztikai adatokat nyújtanak, belőlük látható, hogy a (potenciálisan) kerékpározók száma is emelkedett: a Vaterán 143%-kal nőtt a kerékpár-eladások száma, az eMag-on megkétszereződött, az Extreme Digital esetében pedig megháromszorozódott a kerékpárok eladása a 2019 hasonló (tavaszi) időszakához képest¹¹. A legkeresettebbek ráadásul nem a városi kerékpárok, hanem az inkább terepre való típusok (fatbike, mountain bike, túra- és trekking kerékpárok) voltak. A kerékpározás és a futás mellett a természetjárás volt a Covid19-járvány harmadik nagy nyertese.

3. Válságjelenségek a természetjárásban

A koronavírus miatt kialakult járvány a keresleti és a kínálati oldalt is érintette, ennek következtében a külső adottságok (kijárási korlátozás, szálláshelyek bezárása) és a belső igények (bezártságtól való menekülés, igény a fizikai aktivitásra) a természetjárásban is

11 <https://www.penzcentrum.hu/egeszseg/20200520/tovabb-tombol-a-vasarlas-laz-ezt-keresi-most-rengeteg-magyar-az-aruhazakban-1095858> (letöltve: 2022. március 24.)

világszerte változásokat eredményeztek (Cline et al. 2022, Ferguson et al. 2022, Lee et al. 2022, Taczanowska et al 2022).

A Magyarországon végbement változások kimutatása több (akár más célból végzett) kutatásunk adatainak új szempontú elemzésével, valamint szekunder adatbázisok felhasználásával lehetséges. A felhasznált primer kutatások (melyek során látogatószám-lálással egybekötött kérdőívvezés folyt a Benkhard (2018a, 2018b) által leírt módszer szerint) a következők:

- Látogatómonitoring a Pilisi Bioszféra Rezervátum (továbbiakban PBR) területén 2017-2021 között (jelen publikáció 5. és 6. ábráján módszertani okok miatt a 2019-es év adatai nélkül kerültek elemzésre, >2900 válaszadó)
- Vadkempingezők online felmérése 2021 folyamán (104 válaszadó).

Az elemzésbe bevont szekunder adatbázisok az egyes eredményeknél kerülnek megjelölésre. Ezek között a természetjárás irányításával, szervezésével foglalkozó szakmai intézmények, szervezetek (pl. Magyar Természetjáró Szövetség, Agrárminisztérium Természetvédelemért felelős Helyettes Államtitkársága) hivatalos adatbázisai, valamint a természetjáráshoz kötődő közösségi oldalak adatai egyaránt szerepelnek.

A 2020-2021 során gyűjtött adatok más célú elemzésekor már láthatóvá vált néhány változás a korábbi évekhez képest. A változáscentrikus elemzés során a „hogyan, miért, mikor kirándulnak?” kérdésekre kerestem a választ. A válaszokat az alábbiakban összszegem.

3.1. EMELKEDŐ LÁTOGATÓSZÁM

A járvány ideje alatt – különösen, hogy a bemutatóhelyek, látogatóközpontok, arborétumok stb. bezártak – országosan az erdők látogatottsága 25-30%-kal nőtt meg¹², amelyet az erdőgazdaságok által kihelyezett látogatószámláló-berendezések alapján próbáltak megbecsülni. A közösségi élet Budapest szórakozóhelyeiről is átköltözött a zöldterületekre, egyre gyakoribbak lettek a túrázók a budai hegyekben¹³. A természeti területekre érkezők között ezzel együtt nőtt az ún. belépő szintű látogatók¹⁴ száma (Benkhard 2021), akik kevesebb tapasztalattal rendelkeztek. A természeti területek ily módon átalakuló vendégkörének megjelenése további következményekkel járt.

3.2. A TERVEZÉS TERHE NÉLKÜL

A helyismeret, térképolvadási készség, tájékozódóképesség hiánya, vagy a kényelem miatt egyre többen választják a meghatározott nyomvonalon futó túramozgalmak jól kitáblázott, illetve okostelefonra letölthető útvonalait. (Ez azt is jelenti, hogy csak a telefonon látható

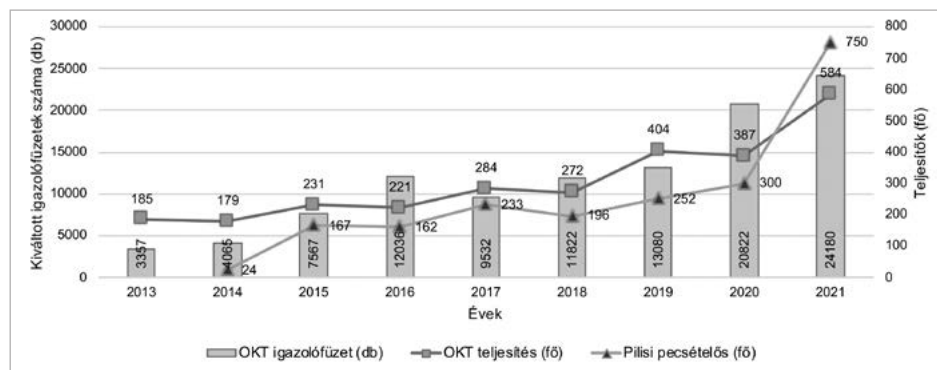
12 <https://erdeiprogramok.hu/2021/03/31/az-erdokban-mindenki-szamara-van-hely-de-a-szabalyokat-be-kell-tartani/> (letöltve: 2022. március 24.)

13 <https://dailynewshungary.com/budapest-is-the-29th-best-city-in-the-world-british-time-out-magazine/> (letöltve: 2022. március 24.)

14 Belépő szintű látogatók: Az Aktív és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ (hivatalosan nem definiált) szóhasználatában ők azok a látogatók, akik bármilyen korlátozó tényezővel rendelkeznek (túlsúly, tapasztalat hiánya, kisgyermek megléte, stb.), ami miatt leginkább a belépő szintű túrák teljesítése reális számukra (max. 10 km, kis szintemelkedés, könnyű túra)

nyomvonalat követi a látogató, nem figyel a jelzéseket, nem tájékozódik, nem módosít az útvonalon.) Mivel ezek a túrák a pecsétgyűjtés szenvedélyét is ki tudják elégíteni, így az érdeklődés irántuk már a járvány előtt is folyamatosan nőtt. 2020-ban viszont nagyon megugrott az Országos Kékkör valamelyik túraútvonalához (OKT, AKT vagy RPDDK) kapcsolódó igazolófüzetet kiváltók száma: a korábbi 17-18%-os éves növekedés helyett 68%-kal nőtt a megelőző (2019-es) évhez képest. Az igazolófüzet kiváltását követően 2021-ben pedig a teljesítők száma is megdöntötte az addigi rekordokat¹⁵ (3. ábra). Habár Molnár (2021) eredményei szerint a Kéktúrát 2020-21-ben elkezdők nagyobb részét a koronavírusról függetlenül döntöttek a részvételről, generációs különbséget fel lehetett fedezni. A Baby Boom generációban kisebb volt az eltérés között, hogy a járvány befolyásolta-e őket (12%), vagy sem (~21%) a túramozgalom 2020-2021-es elkezdésében, mint az X (~11%-30%) és a Z korosztályban (~6%-33%). Természetesen a döntést befolyásoló – közvetett – tényezők lehet, hogy nem tudatosultak minden válaszadóban, mindenesetre az OKT teljesítésének növekedése már egyértelműen a járvány következménye. Más túramozgalmak iránt is nőtt az érdeklődés, közülük a Budapesthez közeli Pilis-Visegrádi-hegység területén futó (szintén pecsétgyűjtős, szintidő nélküli) túramozgalom adatai is bemutatásra kerültek a 3. ábrán.

További változás, hogy a teljesítménytúrák mint tömegrendezvények járvány miatti elmaradása sokakban hiányérzetet keltett, így a szervezők több esetben megalkották a kedvelt események, például a „Bükkinylusz” instant változatát¹⁶.

3. ábra Az Országos Kékkör útvonalai közül az Országos Kéktúra (OKT), valamint a Pilis-Visegrádi-hegységhez kötődő pecsétgyűjtős túramozgalmak adatai
 Forrás: Magyar Természetjáró Szövetség és Piliscsabai Természetjáró Egyesület

3.3. KIBILLENŐ IDŐ

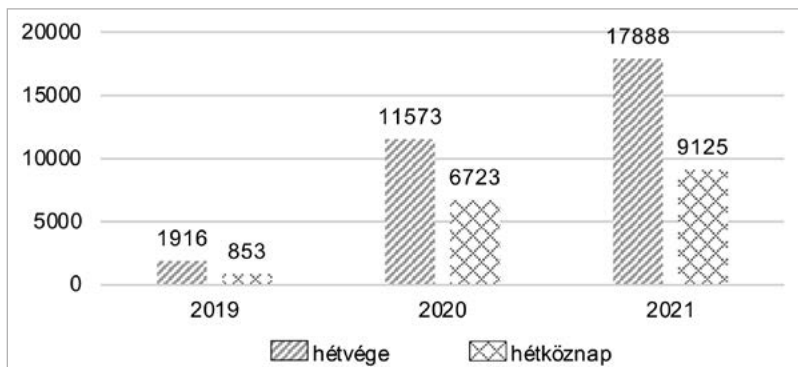
A kijárási korlátozások és a szálláshelyek bezárása miatt értelemszerűen a túrázások is egynapos utazások keretében valósultak meg 2020 márciusát követően. Mivel a távmunkára, illetve a „home office”-ra áttérők száma ekkor jelentősen megugrott¹⁷, főleg

15 <https://www.turistamagazin.hu/hir/minden-eddigi-kekturas-rekord-megdolt-tavaly> (letöltve: 2022.03.24.)

16 <https://bukkinylusz.hu/>

17 <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/koronavirus-tavmunka/index.html>

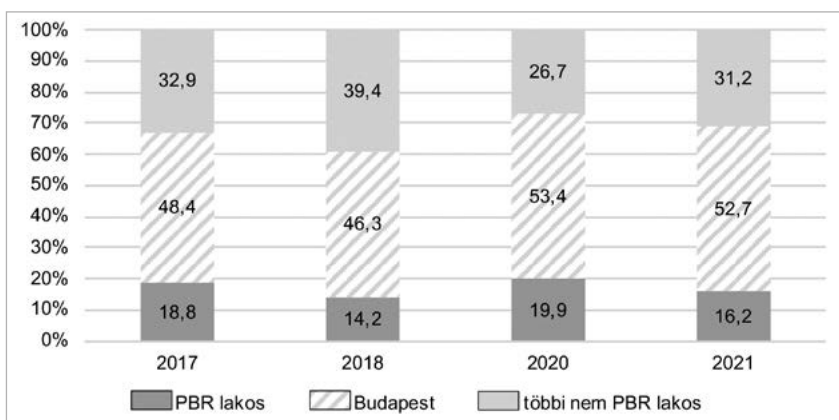
Budapesten és Pest megyében, így többen tudták élvezni az ezzel járó szabadidő-növekedést is¹⁸. A rugalmasabb időbeosztás hatással volt a szabadtéri tevékenységekre is, így megnövekedett a hétközben kirándulók száma és aránya is (4. ábra), melyet a Prédikálószékek kilátójában elhelyezett látogatószámláló berendezés adatai is alátámasztanak (Benkhard 2020).

4. ábra Hétvégi és hét közbeni látogatók számának növekedése a Prédikálószéken 2019-2021 között, 2018-hoz képest (fő)

Forrás: Benkhard 2020, a Pilisi Parkerdő Zrt. számlálóberendezésének adatai alapján

A nagyvárosokhoz közeli természeti területek látogatottsága mindig is magasabb volt a távolabb eső, illetve nehezen megközelíthető desztinációknál, különösen Budapest vonzáskörzetében. A Pilisi Bioszféra Rezervátumba látogatók lakóhelye alapján ugyanakkor megfigyelhető egy érdekes változás. A járvány kitörését követően nem csak a Budapestről érkezők aránya nőtt meg, hanem a kiránduló helyi lakosoké is (5. ábra).

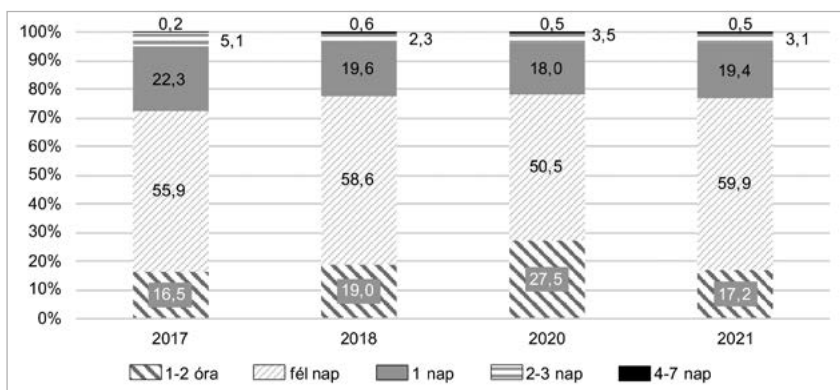

5. ábra Lakóhely szerinti megoszlás változása a választadók arányában (%)

Forrás: saját adatgyűjtés

18 <https://www.profession.hu/cikk/a-home-office-elonyei-es-hatrainyai>

2020-ban emelkedett az előző évekhez képest a Budapest rekreációs övezetének is tekinthető PBR területére érkezők száma, és megnőtt a rövid (1-2 órás) látogatások aránya (6. ábra).

6. ábra A PBR területén eltöltött idő változása (a válaszadók %-os arányában) 2017-2018 és 2020-2021 során

Forrás: saját adatgyűjtés

3.4. SZOLGÁLTATÁSOK HELYETT ÖNKISZOLGÁLÁS

A fertőzéstől való félelem miatt, valamint az utazási idő csökkentése¹⁹ érdekében a természetjárók körében is megfigyelhető volt a tömegközlekedési eszközök használatának visszaesése, az autóval érkezők számának emelkedése. Ugyanakkor a 2020 októberében (a második hullám előtt) végzett felmérésünk a PBR területén már nem mutatott a korábbi éveknél magasabb arányt, sőt, az autósok aránya csökkent (71%-ról 66%-ra), a kerékpárral, futva, vagy (helyi lakosként) gyalog érkezőké viszont közel a duplájára nőtt (kerékpár 3,7-5,6%, gyalog és futva 4,6-8,5%). Hozzá kell tenni, hogy a növekvő látogatásszám miatt az alacsonyabb arány ellenére több gépjármű érkezik a természeti területekre és a környezetszennyezés, valamint a zsúfoltság mellett a nem megfelelő viselkedés számos konfliktust eredményezett a helyi lakossággal szemben (a szemteléstől kezdve a zöldterületre és kapubeállóba parkoláson át a tűzoltóautó akadályoztatásáig).

A szolgáltatások elérhetősége is korlátozta 2020 folyamán a természetben eltöltött időt. A bezárt, vagy csak korlátozásokkal igénybe vehető szállás- és vendéglátóhelyek miatt sokan kerestek kikapukat, megoldásokat. A természetjárók körében a szálláshely-problémára az egyik legegységelműbb reakció a vadkempingezés volt (1. fotó). A természetjárással egyidős vadkempingezés alatt sokan mást és mást értenek, de közös jellemző, hogy nem vesznek igénybe hagyományosan értelmezett turisztikai szolgáltatásokat, különösképpen fizetett szálláshelyet nem. Ez a megoldás egyre több embert érdekelt és 2020 folyamán egyre többen csatlakoztak a „Vadkemping” nevű Facebook-csoporthoz helyszín javaslatért, technikai tanácsért, vagy csak az élmények megosztása

¹⁹ Ez a lakóhely és a desztináció közötti nagyobb távolság esetén racionális döntés volt, az este 20 órakor kezdődő korlátozás miatt, Budapest környékén azonban többnyire csak vélt előny.

miatt. A csoportbejegyzések folyamatos emelkedése az érdeklődés növekedését mutatja 2021 áprilisának első feléig, onnantól viszont lassabb növekedés figyelhető meg (7. ábra).

1. fotó A „Vadkemping” FB-csoport 2020 decemberében beállított borítóképe²⁰
Címe: Menekülés a COVID elől, napkelte a Gerecsében
Forrás: Kovács Attila felvétele, 2020

7. ábra A „Vadkemping” Facebook csoportban olvasható bejegyzések megtekintésének változása

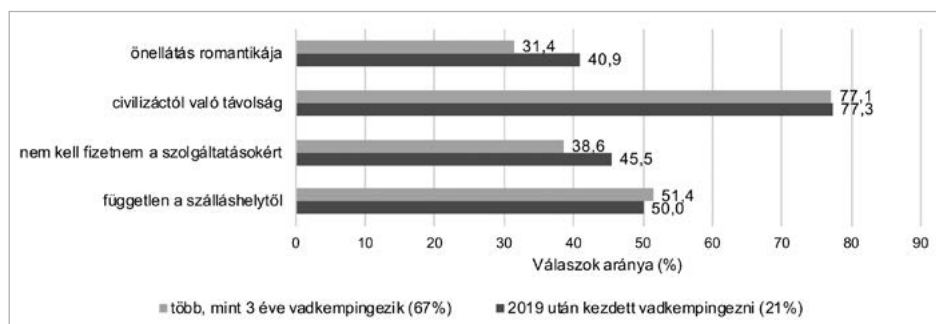
Forrás: Vadkemping Facebook-csoport diagnosztikai adatai, az adminok engedélyével

A Facebook csoport diagnosztikai adatai alapján leegyszerűsítve azt lehetne mondani, hogy a vadkempingezők többsége 25-34 év közötti, budapesti és férfi, de ennél sokkal árnyaltabb a kép. Az elemzések időpontjában (2021 augusztusában) közel 45 000 fős csoport tagjai között több a férfi (62%) és mindkét nemből a 25-34 év közötti korosztály a legnagyobb arányú (férfiak 24%-a, nők 15%-a tartozik ide). A tagok több mint fele városban él, főleg Budapesten (33%), illetve a megyeszékhelyeken (összesen 16%).

A csoporttagok körében 2021. augusztus-szeptember folyamán végzett kislétszámú kérdőíves felmérésben részt vevők (104 válaszadó) közel negyede 2019 után kezdett

²⁰ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=4110170752331161&set=p.4110170752331161> (letöltve: 2022. március 27.)

csak el vadkempingezni. A válaszadók motivációi közül – függetlenül attól, hogy mióta vadkempingeznek – a civilizációtól való távolság a legerősebb (8. ábra), valamint meghatározó, hogy függetlenek lehessenek a szálláshelyektől.

8. ábra *A vadkempingezés motivációi a válaszok arányában*

Forrás: saját adatgyűjtés

Ma már számos technikai megoldás segíti a szabadban történő éjszakázást, sátorra sincs mindig szükség és hódít a függőágy. Többen indulnak útnak csak aláfekvővel és hálósákkal, hogy valamelyik erdei pihenőhelyen, vagy kilátóban éjszakázzanak. A Prédikálószeiken elhelyezett számlálóberendezés adatai is alátámasztják, hogy az elmúlt két évben kedvelt éjszakázó (vagy naplementét, napfelkeltét fotózó) célponttá vált (Benkhard 2020): amíg 2018-ban reggel 7 és este 21 óra között regisztrált csak látogatókat, addig 2019 márciusát követően hajnali 5 és 22 órakor mentek fel az első és utolsó látogatók. 2021-ben már hajnali 4-kor érkezett az első, 2022-ben pedig éjfélkor regisztrálta az utolsó érkezőt a rendszer. Teltház és csúcsforgalom jellemzi ma már a túrázók szerint a megépülése (2016) óta töretlen népszerűségű kilátót, ami a nyugalmat keresők számára csökkenti a vonzerjét.

A bezártság elől való menekülés az úgynevezett belépő szintű, tapasztalatlan, illetve a környezettudatosság és megfelelő ismeretek hiányával jellemezhető kirándulók és vadkempingezők megjelenését is magával hozta. Sajnos a célterületre vonatkozó előírásokról, szabályokról (például arról, hogy lehet-e az adott helyen egyáltalán sátorozni, tüzet gyújtani) a felmérésben részt vevő válaszadók többsége (40%) a közösségi médián keresztül tájékozódik elsősorban, 20% pedig egyáltalán nem keres erre vonatkozó információt.

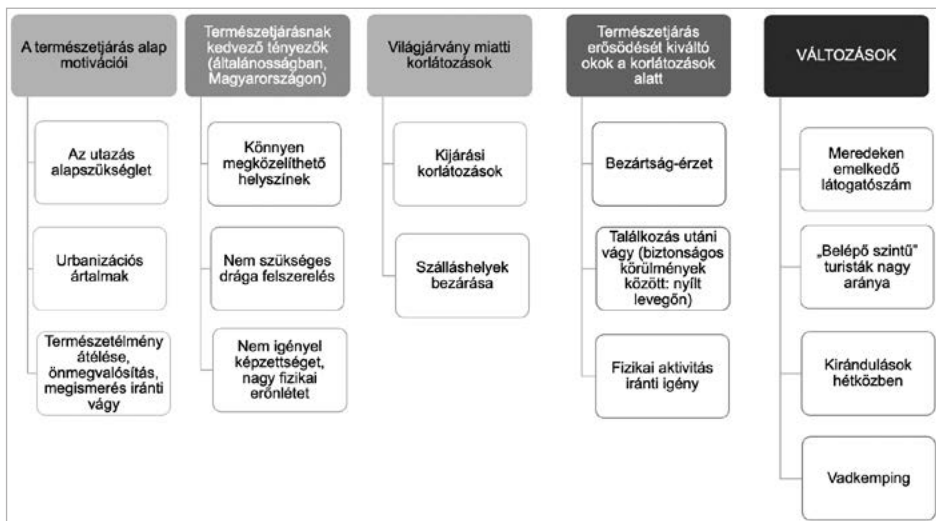
A tájékoztatatlanság, felelőtlenség és a terjedő dezinformáció egyre több természeti területünkön okoz károkat, a helyi lakossággal való konfliktustól kezdve a szemetelésen át az élővilág (akár véletlen) károsításáig.

Következtetések

A 2019-ben kezdődött világjárvány eddig sosem látott módon befolyásolta a turizmust. Hiába valósult meg a három alapfeltétel: a motiváció, a diszkrécionális jövedelem és a szabadidő, a keresletet mégis korlátozza a szabad mozgás lehetősége.

A járvány kitörése előtt már megfigyelhető volt a természetjárás erősödése (házankban is), amely három tényezőre vezethető vissza: az utazás alapszükségletté válása a fejlett társadalmakban, ugyanott az urbanizációs ártalmak súlyosbodása, valamint a természetélmény, a zöld táj iránti pszichés igény.

A természetjárásban a koronavírus által kiváltott világjárvány ugyanakkor nem eredményezett válságot, sokkal inkább erősödést és változást hozott (9. ábra).

9. ábra A természetjárásban bekövetkező változások és előzményei

Forrás: saját szerkesztés

A látogatószámban, idő- és térbeli kiterjedésben is megfigyelhető növekedés azonban a célterületeken megoldandó problémákhoz, konfliktusokhoz vezetett, ami a zsúfoltságból és a nem megfelelő viselkedésből, sok esetben tudatlanságból, információhiányból származott. Így tehát elmondható, hogy ebben a terméktípusban a válságot másként kell értelmezni, a megfigyelt problémákat, a terhelést valójában a járvány felerősítette.

Irodalom

- Behringer, Zs.–Tevely, T.–Budavári, B.–Hinek, M. (2021): Utazás a pandémia árnyékában – avagy hogyan változtak a magyar lakosság utazási szokásai, illetve fogyasztói döntései a világjárvány idején. *TVT Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 6(4):101–114.
- Benkhard, B. (2021): Túrázók a Pilis és a Visegrádi-hegység területén: a megközelítés problémája. *Turizmus Bulletin* 21(3):5–13. <https://doi.org/10.14267/TURBULL.2021v21n3.1>
- Benkhard, B. (2020): *Megközelíthetőség vizsgálata, számlálóberendezések adatainak értelmezése a Pilisi Bioszféra Rezervátum látogatókutatása alapján*. Kutatási jelentés, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Pilisi Parkerdő Zrt., Budapest.

- Benkhard, B. (2018a): *Látogatómonitoring és látogatómenedzsment-vizsgálatok a Központi-Börzsöny területén*. Doktori (PhD) disszertáció. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Benkhard, B. (2018b): Determination of tourist flow patterns in a low mountain study area. *Tourism & Management Studies* 14(3):19–31.
- Cline, S. – English, D. – Bhadury, M. (2022): Pandemic Effects on U.S. Forest Visitation in Dispersed Recreation Settings during 2020 and 2021. In Līviņa, A. – Klepers, A. (Eds.): *2022 The 11th MMV Conference: Behavioural changes of outdoor and landscape recreational consumption in Global Green Deal context*. Book of abstracts.
- Csapó, J. – Töröcsik, M. (2020): *A turizmus jövője, a nemzetközi és hazai turizmus legújabb trendjeinek elemzése elméleti és gyakorlati megközelítésben*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs.
- Csóka, L. – Paic, R. – Prisztóka, Gy. – Vargáné Szalai, K. – Varga, T. – Marton, G. (2021): A hazai utazási szokások változásai a koronavírus-járvány hatására. *TVT Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 6(4):16–27.
- Dúll, A. – Dósa, Zs. (2005): A természeti környezet – környezetpszichológiai megközelítésben. *Tájökológiai Lapok* 3(1):1–12.
- Felkai, P. (2021): Hogyan utazzunk a Covid járvány után? *Turizmus Bulletin* 21(1):44–48.
- Ferguson, M. D. – McIntosh, K. – English, D. B. K. – Ferguson, L. A. – Barcelona, R. – Giles, G. – Fraser, O. – Leberman, M. (2022): The outdoor renaissance: Assessing the impact of the COVID-19 pandemic upon outdoor recreation visitation, behaviors, and decision-making in New England’s National Forests. *Society and Natural Resources* 35(1):1–20.
- Gössling, S. – Scott, D. – Hall, M. C. (2021): Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism* 29(1):1–20.
- Gósi, Zs. (2020): Rekreáció a korlátozások alatt. In Fokasz, N. – Kiss, Zs. – Vajda, J. (szerk.): *Koronavírus idején*. Budapest: Replika Alapítvány.
- Halassy, E. (2007): A magyar lakosság nemzeti parkokkal, természetjárással és lovasturizmus-sal kapcsolatos attitűdjei, utazási szokásai és utazási tervei 2006-ban. *Turizmus Bulletin* 11(1–2):33–43.
- Kotler, P. (2004): *Marketing management. Elemzés, tervezés, végrehajtás és ellenőrzés*. 9. kiadás. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest.
- Kundi, V. (2021): A Koronavírus-járvány árnyékában – Hosszú távú alternatíva-e a belföldi turizmus? In Albert Tóth, A. – Happ, É. – Printz-Markó, E. (szerk.): *Változó világ, változó turizmus – XI. Nemzetközi Turizmus Konferencia*. Tanulmánykötet. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- Lee, B. – Yeon, P. – Park, S. (2022): The factors and relationships influencing forest hiking exercise characteristics after COVID-19 occurrence: At Seoul Metropolitan Area and in hikers’ 20s and 30s. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19:16403.
- Lengyel, M. (2004): *A turizmus általános elmélete*. Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, Budapest.
- Lew, C. M. – Hall, C. M. – Timothy, D. (2008): *World Geography of Travel and Tourism: A Regional Approach*. Elsevier, Oxford.
- Li, J. – Nguyen, T. H. H. – Coca-Stefaniak, J. A. (2021): Coronavirus impacts on post-pandemic planned travel behaviours. *Annals of Tourism Research* 86:102964.

- Magyar Turisztikai Hivatal (2005): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013*. Budapest.
- Mill, R. C.–Morrison, A. M. (1985): *The tourism system*. Prentice Hall, New Jersey, USA.
- Molnár, R. A. (2021): *Az Országos Kéktúra vizsgálata generációs összehasonlításban és a koronavírus hatásai*. Szakdolgozat. Kodolányi János Egyetem, Budapest.
- Raffay, Z. (2020): A COVID-19 járvány hatása a turisták fogyasztói magatartásának változására. In Ercsey, I. (szerk.): *Marketing a digitalizáció korában: Az Egyesület a Marketing Oktatásért és Kutatásért XXXI. Országos konferenciájának előadásai*. Széchenyi István Egyetem, Győr, pp. 347–356.
- Soós, G.–Várhelyi, T. (2021): A SARS-CoV2 pandémia hatása a magyarországi szálláshelyekre. *Marketing & Menedzsment* 55(3):19–31.
- Sulyok, J.–Magyar, Zs. (2014): Az aktív turizmus helyzete Magyarországon – Fókuszban a kerékpározás és a természetjárás. *Turizmus Bulletin* 16(3–4):15–26.
- Sütő, L. – Szepesi, J. – Domboróczki, Zs. (2011): Adatok a mátrai teljesítménytúrák földrajzi adottságainak elemzéséhez. In Hanusz, Á. (szerk.): *A helyi TDM szervezetek szerepe a desztinációk turisztikai kínálatának fejlesztésében*. Nyíregyháza. pp. 135–151.
- Taczanowska, K.–Tansil, D.–Wilfer, J.–Jiricka-Pürner, A. (2022): #stay at home or go outdoors? Re-discovery of urban green spaces during COVID-19 pandemics and its transformative capacity for urban sustainability – a case study of Vienna, Austria. In Liviņa, A.–Klepers, A. (Eds.): *2022 The 11th MMV Conference: Behavioural changes of outdoor and landscape recreational consumption in Global Green Deal context*. Book of abstracts.
- Végi, Sz.–Csapó, J.–Töröcsik, M. (2020): Az új koronavírus (COVID-19) megjelenésének hatása a magyar lakosság turisztikai fogyasztói szokásaira – egy online felmérés elsődleges eredményei. In Ercsey, I. (szerk.): *Marketing a digitalizáció korában*. Széchenyi István Egyetem, Győr. pp. 357–370.

Online források

- Állami Számvevőszék (2021): *A turizmus helyzete – a járvány előtt és alatt*. Elemzés. https://www.asz.hu/storage/files/files/elemlzesek/2021/turizmus_jarvany20210325.pdf?ctid=1307 (letöltve: 2022. március 10.)
- Bárzi, G.–Ország, L. (szerk.) (1959-1962): *A magyar nyelv értelmező szótára*. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/> (letöltve: 2022. március 10.)
- Csapó, J.–Remenyik, B. (2011): Aktív turizmus. In Michalkó, G. (szerk.): *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. pp. 91–110. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0051_Turisztikai_termektervezes_es_fejlesztas/ch06.html (letöltve: 2017. október 9.)
- Ferenczi, T. (2017): *A magyar teljesítménytúra-naptár fejlődése, 2008-2016*. https://www.teljesitmenyturazoktarsasaga.hu/sites/default/files/turastatisztika/TTT_TuraNaptarFejlodesereport_Ferenci_Tamas_2017.pdf (letöltve: 2022. március 14.)
- Központi Statisztikai Hivatal (2022): *A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása szállástípusonként*. https://www.ksh.hu/stadat_files/tur/hu/tur0016.html (letöltve: 2022. március 27.)